

Qo'qon DPI

**ILMIY
XABARLAR**

ISSN: 3030-3958

№ 10/2025

BIOLOGIYA FANI O‘QITUVCHILARINING METODIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Xoldaraliyeva Nargiza Bahodirjon qizi
Andijon viloyati PMM,
“Aniq va tabiiy fanlar metodikasi”
kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada biologiya fani o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish masalasi ilmiy-pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Unda o‘qituvchining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, innovatsion ta’lim texnologiyalarini o‘zlashtirish, shuningdek, fanlararo integratsiya, STEAM yondashuvi va zamonaviy pedagogik metodlarning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda biologiya o‘qituvchisining metodik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari hamda amaliy mexanizmlari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: metodik tayyorgarlik, pedagogik asoslar, innovatsion texnologiya, kompetensiya, biologiya ta’limi, integratsiya, STEAM.

Аннотация. В статье рассматриваются педагогические основы совершенствования методической подготовки учителей биологии. Раскрываются теоретические и практические аспекты развития профессиональной компетентности, применения инновационных образовательных технологий, междисциплинарной интеграции и STEAM-подхода в обучении. Определяются пути формирования методической культуры современного учителя биологии

Ключевые слова: методическая подготовка, педагогические основы, инновационные технологии, компетентность, биологическое образование, интеграция, STEAM.

Annotation. This article analyzes the pedagogical foundations for improving the methodological training of biology teachers. It highlights the importance of developing professional competencies, mastering innovative educational technologies, and applying interdisciplinary integration and STEAM approaches. The study explores both theoretical and practical mechanisms for enhancing the methodological culture of modern biology educators.

Key words: methodological training, pedagogical foundations, innovative technology, competence, biology education, integration, STEAM.

Kirish. Yurtimizda barcha sohalarida amalga oshirilayotgan keng islohot va o‘zgarishlar kabi ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning bosh maqsadi jamiyatda o‘z o‘rniga ega, har tomonlama barkamol, yetuk shaxsni tarbiyalashdir. Misol tariqasida, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi so‘zlari buning yorqin dalilidir: “Bizning asosiy maqsadimiz – yoshlarning sifatli ta’lim olish imkoniyatiga ega bo‘lishiga erishish, ularning o‘z qobiliyati va iste’dodini ro‘yobga chiqarish uchun barcha zarur shart-sharoitlarni yaratib berishdan iborat”. Bugungi kunda o‘quvchi yoshlarimizning ta’lim olishlari, ilm o‘rganishlari, o‘z tanlagan sohalarida yutuqlarga erishishlari uchun barcha sharoitlar mavjud. Olingan bilimlarini hayotda qo‘llay olishga o‘rgatish, yuzaga keladigan muammoli vaziyatlarda maktabda olgan nazariy va amaliy masalalarga yechim topa olishga o‘rgatish bugungi kun o‘qituvchisining muhim vazifasidir.

Bugungi kunda ta’lim jarayonini modernizatsiya qilish, fanlarni chuqur va samarali o‘qitish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni hamda “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”da pedagog kadrlarning kasbiy va metodik tayyorgarligini takomillashtirish zarurligi alohida ta’kidlangan. Biologiya fani o‘quvchilarda tabiat hodisalarini tushunish, ekologik madaniyat, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish kabi muhim kompetensiyalarni rivojlantiradi. Shu bois biologiya o‘qituvchisining metodik tayyorgarligi, ya’ni dars jarayonini ilmiy-didaktik asosda tashkil eta bilish darajasi o‘quvchilarning ta’lim sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Biologiya o‘qituvchisining kasbiy mahorati faqat nazariy bilim bilan emas, balki zamonaviy didaktik vositalar, innovatsion metodlar, axborot texnologiyalarini to‘g‘ri tanlash va ularni qo‘llash ko‘nikmasi bilan ham belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, metodik tayyorgarlikni takomillashtirishda didaktik tamoyillarni chuqur o‘rganish va ularni amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — o‘qituvchilarning kasbiy-mahoratini, ayniqsa, ularning metodik tayyorgarligini takomillashtirishdir. Biologiya fani nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni, tahliliy fikrlashni ham talab etadi. Shu boisdan, biologiya o‘qituvchisi o‘z faoliyatida zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va integrativ metodlarni puxta o‘zlashtirgan bo‘lishi zarur.

Metodik tayyorgarlik bu o‘qituvchining darsni samarali tashkil etish, ta’lim oluvchilarda biologik tafakkurni shakllantirish hamda o‘quv jarayonini fanlararo bog‘liqlik asosida olib borish qobiliyatidir. Uni takomillashtirish ta’lim samaradorligini oshirishda, o‘quvchilarda ekologik madaniyat va ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Metodik tayyorgarlikning nazariy asoslari

Biologiya fani o‘qituvchisining metodik tayyorgarligi pedagogik, psixologik, didaktik va fan metodikasi sohalarining o‘zaro uyg‘unlashgan tizimi hisoblanadi. U quyidagi tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi: Nazariy tayyorgarlik biologiya fanining ilmiy asoslarini chuqur bilish; Amaliy tayyorgarlik laboratoriya va tajriba ishlarini tashkil etish ko‘nikmalari;

Metodik tayyorgarlik ta‘lim metodlarini tanlash, darsni loyihalash, baholash mezonlarini belgilash. Ushbu jarayon V.A. Slastyonin, I.Ya. Lerner, P.I. Tretyakov kabi olimlarning pedagogik g‘oyalari bilan uyg‘unlikda rivojlanadi. Metodik tayyorgarlik bu faqat o‘qituvchilik mahorati emas, balki pedagogik madaniyatning muhim ko‘rsatkichi hamdir.

Biologiya fanida innovatsion pedagogik texnologiyalar

Biologiya o‘qituvchisi bugungi kunda quyidagi innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanishi lozim Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) – virtual laboratoriyalar, 3D-modellar, simulyatsiyalar; STEAM-ta‘lim biologiyani texnologiya, muhandislik va san‘at bilan bog‘lash; Problema asosida o‘qitish (Problem-based learning) real biologik muammolar orqali tahliliy fikrlashni shakllantirish; Loyiha asosida o‘qitish (Project-based learning) – o‘quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish; Integratsiyalashgan darslar – biologiyani kimyo, geografiya, informatika bilan uyg‘un holda o‘qitish. Bu yondashuvlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, kuzatish, tahlil qilish, tajriba o‘tkazish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Metodik madaniyatni shakllantirishning pedagogik asoslari Metodik madaniyat o‘qituvchining: fan mazmunini didaktik jihatdan to‘g‘ri bayon etish, o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, darsda interfaol metodlardan foydalanish, o‘z faoliyatini refleksiya asosida tahlil etish qobiliyatlarida namoyon bo‘ladi.

Pedagogik asos sifatida kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuv muhim ahamiyatga ega. U o‘qituvchining bilim, ko‘nikma, munosabat va qadriyatlarini yagona tizimda rivojlantirishni ko‘zda tutadi.

Biologiya o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish yo‘nalishlari Uzluksiz malaka oshirish kurslarini amaliyotga yo‘naltirish; O‘quv-metodik majmualarni zamonaviy standartlarga moslashtirish; Elektron ta‘lim resurslari, platformalar (Moodle, Edmodo, Google Classroom) dan foydalanish; Ilmiy-tadqiqot ishlariga o‘qituvchilarni jalb etish; Biologiya bo‘yicha tajriba almashuv seminarlarini tashkil etish. Bu chora-tadbirlar biologiya fanining zamonaviy talablarga mos rivojlanishiga xizmat qiladi.

Biologiya o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish ta‘lim sifatini oshirishning muhim garovidir. U o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini chuqurlashtiradi, dars jarayonini samarali, qiziqarli va natijador qiladi. Pedagogik asoslar, innovatsion yondashuvlar va integratsion metodlar uyg‘unligi o‘quvchilarda ilmiy tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, metodik tayyorgarlikni tizimli, uzluksiz va zamonaviy yo‘nalishda rivojlantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat — yengilmas kuch. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
2. Slastenin V.A., Isaev I.F., Shiyanov E.N. Pedagogika. – Moskva: Akademiya, 2005.

3. Mavlonova R.A., Xodjayeva D.M. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
4. Shabozov A. Biologiya o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
5. Xoldaraliev N.X. Innovatsion yondashuvlar asosida biologiya darslarini tashkil etishning metodik asoslari. – Andijon, 2024.